

PATENT VEKİLLİĞİ MESLEĞİ

Av. Samiye EYÜPOĞLU (*)

544 sayılı Türk Patent Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin kabulü, beraberinde yeni bir mesleğin de kapılarını açmıştır. Patent, Marka ve Tasarım Vekilliği.

Patent ve Marka Vekilliği unvanları, Türk Patent Enstitüsünün kuruluşundan bu yana, 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede düzenlediği üzere Türk Patent Enstitüsü tarafından yapılan yazılı sınavla verilmektedir.

544 sayılı Türk Patent Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde kararnamenin 30. maddesinin 7. fıkrası, vekillerin Enstitü nezdinde ilgili kişilerin haklarının tesisi, korunması ve bunlarla ilgili olarak idare ile her türlü ilişkilerin temini, tesisi ve yürütülmesi ile yükümlü oldukları yönünde düzenleme getirerek iş alanlarının sınırını çizmiştir. Ayrıca, çalışma şekillerini belirlemek yönünden de, Borçlar Kanununun vekalet ile ilgili hükümlerinin uygulanacağına dair açıklama getirmiştir.

Vekillik müessesesi, sınai mülkiyet haklarının etkin bir biçimde korunması, sanayicilerin, ticaretle uğraşan kişi ve kuruluşların, araştırma-geliştirme faaliyeti yürütenlerin, sınai mülkiyet haklarından azami düzeyde yararlanmalarını sağlamak yönünden çok büyük önem arz etmektedir. Türkiye'de 1995 yılında gerçekleştirilen köklü değişikliklerle yenilenen sınai mülkiyet sisteminin yerleşmesi ve gelişmesi için vekillerin yetki ve sorumluluklarının herkeşçe bilinmesi ve mutlaka özel bir yasa ile düzenleme altına alınması gerekmektedir.

(*) Türk Patent Enstitüsü Avukatı, Ankara Barosu.

Vekiller, sınai haklarla ilgili konularda, kişileri Enstitü nezdinde temsil eder, danışmanlık yapar ve sınai hakların korunması için Enstitü nezdinde girişimlerde bulunurlar.

Vekil olabilmek için gerekli koşullar 544 sayılı Türk Patent Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 30. maddesinde ve 14.4.1995 tarih ve 22258 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Türk Patent Enstitüsü Başkanlığı Patent ve Marka Vekilleri Sınav Yönetmeliğinde belirlenmiştir. Buna göre, Türk vatandaşı olan, fiil ehliyetine sahip, yüz kızartıcı bir suçtan mahkumiyeti bulunmayan ve en az dört yıllık bir yüksek öğrenim kurumundan mezun olanlar, Türkiye'de ikamet etmek şartı ile Türk Patent Enstitüsü tarafından açılacak vekillik sınavına girme hakkına sahip olurlar.

Sınavda başarılı olanlar, Yönetmeliğin 14. maddesinde belirtilen bilgi ve belgeleri vermek suretiyle, Türk Patent Enstitüsü nezdinde tutulan vekil siciline kaydedilirler. 27.10.1999 tarihi itibarıyla Türkiye'de sicile kayıtlı 346 marka ve 202 patent vekili bulunmaktadır. Tasarım vekili sicili ise henüz oluşturulmamış olup bu sicil oluşturulduğunda, hem marka hem de patent vekili olanlar, tasarım vekili siciline sınavsız olarak kayıt edilme hakkına sahip olacaklardır.

Yazımın başında, patent ve marka vekilliğinin, 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin kabulü ile ortaya çıkan yeni bir meslek olduğunu belirtmiş idim. Bu gün sınai mülkiyet sistemlerini oturtmuş ülkelerde, patent vekilliği bir meslek olarak kabul edilmiş ve Patent Vekilleri Birlikleri oluşturularak, bu Birliklere ilişkin yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Vekillerin yetki ve sorumlulukları, Patent kurumları ile ilişkileri, ücretlere ilişkin düzenlemeler, Birlikle Kurum ilişkileri, vekilin sicilden silinme nedenleri, disipline yönelik düzenlemeler gibi konular da bu yasal düzenlemeler içerisinde yer almıştır. Türk Patent Enstitüsünün 1996 yılından bu yana, yılda bir kez olmak üzere gerçekleştirdiği sınavlar sonucu vekil sayısı gün geçtikçe arttığından, Türkiye'de de benzer bir düzenlemeye gidilmesine şiddetle ihtiyaç duyulduğu inancındayım.

Patent ve marka vekilliğini, avukatlık veya mali müşavirlik meslekleri gibi düşünmek mümkün olabilir. Söz konusu mesleklerle benzer veya ayrı yönleri bulunmaktadır. Ancak, bu mesleklerde olduğu gibi bir meslek birliği olarak örgütlenmesi gerekmektedir. Mevcut düzenlemelerde, patent ve marka vekillerinin mesleki işbirliğine yer verilmemiş, mesleğin yürütülmesi ile ilgili olarak genel hükümlere yollama yapılmıştır. Bu nedenle, söz konusu boşluğun yapılacak yasal düzenlemelerle doldurulması gerekmektedir.

Türk Patent Enstitüsü nezdinde işlem yapmaya yetkili olan vekiller, yürürlükteki mevzuata göre patent, marka ve tasarım vekilleri olarak üç grupta toplanabilir. Tasarım vekilleri sicilinin henüz oluşturulmadığına önceki açıklamalarımızda değinmiş idik. Yani, bu gün için uygulamada patent ve marka vekilliği olarak iki grup söz konusudur. Bilindiği üzere patent ve faydalı model başvurularının yapılabilmesi ve başvurularla ilgili işlemlerin yürütülebilmesi için patent vekili, marka başvurularının yapılması, başvuru ve tescil ile ilgili prosedürün yürütülebilmesi için de marka vekili olmak gerekmektedir.

Vekillerin yetkileri konusuna gelince, vekillerin yetkileri, vekil edenin verdiği yetki ile sınırlıdır. Yani, vekilin Türk Patent Enstitüsü nezdinde bir başvuru sahibi adına işlem yapabilmesi için, vekil edenin usulüne uygun olarak verdiği vekaletnamenin varlığı şarttır. Vekil, Türk Patent Enstitüsü nezdinde yapacağı her başvuru için ayrı ayrı vekaletname ibraz etmelidir. Vekil, aynı müvekkili için birden fazla başvuruda bulunuyor ise her bir başvuru için ayrı vekaletname ibraz etmeli veya daha önce Türk Patent Enstitüsü nezdinde vekaleten işlerini yürüttüğü bir müvekkili ile ilgili olarak farklı bir dosyada işlem yapıyorsa, örneğin müvekkili adına farklı bir başvuruya itiraz ediyor ise itiraz dilekçesinin ekine vekaletnamesini mutlaka eklemelidir.

544 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 30/7. fıkrasının son cümlesi "vekiler hakkında Borçlar Kanununun vekalet ile ilgili hükümleri uygulanır" hükmünü amirdir. 818 sayılı Borçlar Kanununun 386 ile 398 arasındaki maddeleri, vekaletle ilişkin düzenlemelerden ibarettir. Genel olarak açıklamak gerekirse vekalet bir

akittir ki onunla vekil, sözleşme kapsamında kendisine verilen işin idaresi veya kabul ettiği hizmetin yerine getirilmesi borcu altına girer.

Bu anlamda, vekilin müvekkiline karşı bir takım borçlarının varlığı söz konusu olur. Bunlar;

- i. Talimat dairesinde vekaleti ifa.
- ii. İyi biçimde yerine getirme yükümlülüğü.
- iii. Hesap verme
- iv. Vekilin iktisap ettiği hakların müvekkiline intikali.

Bu yükümlülükleri birer cümle ile açıklama gereği duymaktayım;

- i. Talimat dairesinde vekaleti ifa yükümlülüğü.

Vekil, müvekkilinin açık bir şekilde verdiği talimatına muhalefet edemeyecek, bu talimatı yerine getirmekle yükümlü olacaktır.

- ii. İyi niyetle ifa mükellefiyeti.

Vekilin sorumluluğu genel olarak, işçinin sorumluluğuna ilişkin hükümlere tabidir ve vekil, vekalet konusu işini iyi bir şekilde ifa etmekle yükümlüdür.

- iii. Hesap verme zorunluluğu.

Vekil, müvekkilinin talebi üzerine, yürüttüğü vekalet konusu işler hakkında müvekkiline bilgi vermek durumundadır. Ayrıca, vekalet nedeni ile aldığı her şeyi de müvekkiline vermek zorundadır.

- iv. Vekilin iktisap ettiği hakların müvekkiline intikali zorunluluğu.

Müvekkil, vekiline karşı olan borçlarını ifa ettiğinde, vekilin kendi namına ancak müvekkili hesabına elde ettiği hakları da müvekkilin olur.

Vekil ile müvekkil arasında düzenlenen vekalet akdi, müvekkili de vekile karşı yerine getirilmesi gereken bir borç altına sokmaktır. Bu borç, vekilin vekalet konusu işin yapılması için yaptığı masrafların, faizi ile birlikte vekile ödenmesinden ibarettir. Bunun dışında, vekilin, vekalet konusu işlerle ilgili olarak zarara uğraması halinde, zarar ve ziyanının tazminini de müvekkilinden talep etmesi mümkündür.

Görüldüğü üzere Borçlar Kanunundaki hükümler genel olarak müvekkil-vekil ilişkisinin düzenlenmesinden ibarettir. 544 sayılı Türk Patent Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede ise vekil olabilmenin koşulları düzenlenmiştir. Vekillerin hakları, Enstitü ile ilişkileri, mesleğin yürütülmesi ile ilgili kurallar, reklam yapılıp yapılamayacağına dair düzenlemeler, vekillik sicilinden silinme ile ilgili haller gibi mesleğin özelliğinden kaynaklanan durumlara ilişkin hükümler mevcut yasal düzenlemeler içinde bulunmamaktadır. Bu anlamda yeni bir yasal düzenlemenin yapılarak, az önce sıraladığımız konuların -ki bunlara yenilerini de eklemek mümkündür- hüküm altına alınması gerekmektedir.

Sınai mülkiyet sistemlerini oturtmuş ülkelerde Patent Vekilliğinin ayrı bir meslek grubu olarak kabul edildiğine, Patent Vekilleri Birlikleri oluşturulduğuna ve bu Birliklere ilişkin yasal düzenlemelerin hayata geçirildiğine yukarıda değinmiş idim. Örneğin; Almanya'da uzun süre önce Patent Vekilleri Yasası kabul edilmiş, Patent Vekili olma koşulları da bu düzenleme içinde yer almıştır. Burada bir örnek olması açısından Alman Patent Vekilliği sisteminden ve Patent Vekilleri Birliğinden kısaca söz edeceğim.

Federal Almanya'da teknik bir konuda yükseköğrenim görenler, okulu bitirdikten sonra kendi meslekleri ile ilgili bir alanda en az bir yıl çalışmış olmak koşulu ile patent vekilliği için başvuruda bulunma hakkına sahip olmaktadırlar. Başvuru sonrasında bir eğitim süreci başlamaktadır. Bu süreç kısaca, iki yıl bir patent vekilinin yanında veya firmaların patent bölümlerinde, altı ay Alman Patent ve Marka Kurumunda ve altı ay da Patent Mahkemesindeki eğitimlerden oluşmaktadır. Bu eğitim boyunca yürütülen prosedüre de kısaca değinmek istiyorum.

Patent vekili yanında gerçekleştirilen iki yıllık eğitimde, yanında eğitim yapılan vekil tarafından iki kez "karne" hazırlanmakta, karnelerin olumsuz olması halinde ise, bir sonraki sürece geçilmesi mümkün bulunmamaktadır. Ayrıca, yanında eğitim yapılan vekil tarafından düzenlenen uygulamaya yönelik seminerlere de katılmaları zorunluluk olarak öngörülmektedir. Bu seminerlerde, somut örnekler üzerinde hukuki açıklamalarda bulunulmaktadır.

Toplam üç yıllık eğitim döneminin bitiminde vekil adayları yazılı ve sözlü sınava tabi tutulmaktadır. Sınav komisyonu 5 kişiden oluşmakta olup, komisyonda Alman Patent ve Marka Kurumundan, Patent Mahkemesinden ve patent vekillerinden üyeler bulunmaktadır.

Sınavın şekline gelince, adaylara sınavdan bir gün önce bir dosya verilmekte, aday dosyayı inceleyerek sorunu tespit ettikten sonra, komisyona dosyanın durumunu özetleyip ve o sorunla ilgili çözüm önerisini sunmaktadır. 1998 yılında vekillik eğitimi ile ilgili düzenlemelerde yapılan bir değişiklikle vekillere, eğitim sırasında "genel hukuk eğitimi" alma zorunluluğu da getirilmiş. Bu eğitim sürecini tamamladıktan sonra yazılı ve sözlü sınavda başarılı olan vekil adayları Alman Patent ve Marka Kurumuna dilekçe ile başvurarak vekillik yapmak için izin talebinde bulunmaktadırlar.

Bağımsızlık, vekillik yapabilmemenin ön koşulu olarak kabul edildiğinden, firmaların patent bölümlerinde veya bir vekilin yanında ücret karşılığı çalışıldığı takdirde, Patent Vekilliği unvanı kullanılmamakta, vekil sıfatı ile çalışılmak istendiğinde ise yemin edilerek büro açılması gerekmektedir.

Alman Patent Vekilleri Birliğinin teşkilat yapısına gelince, Birliğin yöneticilerinin Patent Vekili olması zorunluluğu bulunmamakta olup, burada idari görev yapan avukatlar Vekiller Birliği Yüksek Kuruluna danışmanlık yapmaktadırlar. Tüzel kişiliği haiz olan Birlik, vekillerinin mesleki çalışmalarını denetleme ve gerektiğinde cezalandırma yetkisine de sahiptir. 1999 yılı içerisinde yapılan yasa değişikliği ile vekillerin "limited" şirket kurmasına da olanak tanınmış ancak, şirket kurmak için Alman Patent ve Marka Kurumundan izin alınması zorunluluğu getirilmiştir.

Alman Patent Vekilleri Birliğinin bugün için toplam 1700 üyesi bulunmaktadır. Altı ayda bir Yönetim Kurulunun ve tüm Birlik üyelerinin katıldığı ve meslek kurallarınının tartışıldığı toplantılar gerçekleştirilmektedir. Bu toplantılarda alınan kararlar yasal değişiklik gerektirdiğinde, Adalet Bakanlığına sunulmakta ve Parlamentoda görüşölmektedir.

Patent Vekillerinin işleri ile ilgili, örneğin; müvekkile kaba davranmak, tertipsiz giyinmek, müvekkil sırlarının ifşası gibi suçların çözüm yeri Patent Vekilleri Birliđidir. Eđer işlenen fiilin önemli boyutta olduğu düşünölmüyorsa, konunun çözümü için genel mahkemelere de gidilebilmektedir. Bu durumda verilebilecek en ağır ceza Patent Vekilliği lisansının geri alınmasıdır.

Patent Vekilleri Birliği, yarı resmi bir kurum niteliğinde olup devletten ödenek almamaktadır. Gelirleri üye aidatlarından oluşmakta ve giderleri Genel Kurulca denetlenmektedir.

Patent Vekilleri Birliği Yönetim Kurulu, üyelerin sorularını cevaplamak, üyeler arasında çıkan uyuşmazlıklarda arabuluculuk yapmak ve harcamalarla ilgili bilgileri altı aylık toplantılarda Genel Kurula bildirmek gibi görevleri yerine getirmektedir.

Vekillerle iş sahipleri arasında uygulanacak belirlenmiş bir ücret tarifesi bulunmamaktadır. Bu konuda bir yasal düzenleme yapılması konusunda tartışmalar halen devam etmektedir. Reklam konusunda ise Patent Vekillerinin, rakiplerine karşı üstünlük sağlayacak nitelikte reklam yapmaları kanunen 100 yıldan bu yana yasaklanmış bulunmaktadır.

Alman Patent ve Marka Kurumu, Patent Vekilliği yetki belgesinin verilmesiyle ilgili olarak Vekiller Birliğinden görüş istemektedir. Vekillik talebinin reddedilmesi halinde, talep sahibinin genel mahkemelere başvurma hakkı mevcuttur. Vekillik talebinin kabul edilmesi halinde Vekiller Birliği'ne kayıt zorunlu olup, yasa gereği başkaca bir talebe gerek kalmaksızın kayıt işlemi gerçekleştirilmektedir. Vekillerle ilgili bilgiler aylık bültünlerde ilan edilmekte, tüm kişisel kayıtlar vekilin ölümünden 50 yıl sonrasına kadar muhafaza edilmektedir.

Patent vekillerinin çalışmaları Alman Patent ve Marka Kurumu tarafından da takip edilmekte, patent vekilliği mevzuatına göre yapılması yasak işleri yapan vekillerin yetki belgesi kurum tarafından geri alınabilmektedir. Patent vekilleri hakkında herhangi bir dava açılarak, yargılama sonucunda cezalandırılmasına karar verildiği takdirde, Mahkemeler bu kararı Alman Patent ve Marka Kurumuna bildirmektedir. Bu bildirim sadece meslekle ilgili olarak alınan cezalar için değil her tür ceza için yapılmaktadır.

Vekillik eğitimi, vekillik izninin alınışı, vekillerin statüleri, yetki ve sorumlulukları Patent Vekilliği Mevzuatında düzenlenmiş bulunmaktadır. Patent Vekilinin patent, faydalı model, marka ve endüstriyel tasarımlarla ilgili tüm işlemleri yapma yetkisi bulunmaktadır.

Mevzuatta vekilliğin sona erdirilmesini gerektiren haller de belirlenmiş olup,

- Fiil ehliyetinin kaybedilmesi,
- Kamu haklarından yasaklanma,
- İhtiyarlık, bunama, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı madde alışkanlığı
- Vekilin kendi isteği ile meslekten ayrılması,
- Askerlik, hakimlik, memuriyet gibi vekillikle bağdaşmayan işlerin yapılması,
- Alman vatandaşlığından çıkma,
- Vekillik izni alındıktan sonra üç aylık süre içerisinde, Alman Patent ve Marka Kurumu nezdinde tutulan listeye kayıt yaptırılmaması,
- Almanya sınırları içerisinde ikametgahının kalmaması ve büronun kapatılması,
- Eksik mal beyanında bulunulması,
- Yargı kararı ile iflas,

- Bağımsızlığın kaybına neden olan başka bir işe başlanması,
- Zorunlu sorumluluk sigortasının yaptırılmaması hallerinde vekillik sona erdirilmektedir.

Patent ve Marka Kurumu Başkanının, Alman Patent Vekilleri Birliğini denetleme yetkisi bulunmakla beraber bu denetim yetkisi oldukça sınırlı tutulmuştur. Bu yetkinin “uyarma” şeklinde nitelendirilmesi de mümkün olabilir.

Ülkemizdeki düzenlemeye paralel olarak, Almanya’da yabancı başvuru sahipleri kendilerini Alman tabiiyetindeki bir vekil ile temsil ettirmek zorundadırlar.

Genel Hukuk eğitimi almış olan Patent vekilleri, bu konudaki yasal düzenleme gereğince müvekkillerini Federal Patent Mahkemesinde de temsil etme yetkisine sahip bulunmaktadır. Patent Vekilliği eğitimi sırasında genel hukuk eğitiminin zorunlu kılınmasının en önemli nedeni de budur.

Kısaca açıklamaya çalıştığımız bu sistem Almanya’da çok uzun süreden beri uygulanmaktadır. Türkiye’de de öncelikle, patent ve marka vekili olabilmenin koşulları yeniden gözden geçirilmelidir. Sistemin düzgün bir şekilde yürütülmesi açısından vekillerin, bu unvanı elde etmeden önce ciddi bir eğitime tabi tutulmalarını sağlayacak bir düzenleme getirilmelidir. Bunun için de atılması gereken ilk ve en önemli adımın, Patent Vekilleri Birliğinin kurulması ve bu yolla vekillerin örgütlenmelerinin sağlanması olduğu düşüncesindeyim.